

ROLUL MANUALULUI UNIVERSITAR ÎN ASIGURAREA FUNȚIONALITĂȚII LIMBII ROMÂNE ÎN MEDIUL UNIVERSITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Viorelia PEREBINOS

doctorandă

Școala Doctorală Științe Umanistice

Universitatea de Stat din Moldova

0000-0002-0297-439X

Manualul este o resursă importantă de învățare, care conține informații esențiale referitoare la subiectele studiate în cadrul programelor de studiu. Manualul poate fi utilizat ca o sursă de informații de bază și poate fi folosit în procesul de predare-învățare ca un ghid pentru studenți și profesori. Odată cu adoptarea legislației lingvistice în Republica Moldova manualul universitar devine un mijloc de asigurare a funcționalității limbii române în mediul universitar și a reprezentat un instrument esențial pentru educația și formarea studenților în limba maternă. La începutul anilor 90 manualele universitare au prezentat o serie de greșeli, cauzate de contactul îndelungat dintre limba română și limba rusă, din cauza fenomenului diglosiei și a conflictului lingvistic care s-a manifestat de-a lungul anilor în acest spațiu.

Cuvinte-cheie: manual, proces didactic, diglosie, termeni lingvistici, glotopolitică.

Procesele social-istorice prin care a trecut Republica Moldova la sfârșitul anilor optzeci ai secolului XX au influențat comunicarea la nivelul discursului. Trecerea abruptă la un sistem democratic a impus instituirea unor tipuri de interacțiune socială și comunicativă radical diferite.

Cercetarea rolului manualului universitar în asigurarea funcționării limbii române în mediul universitar din Republica Moldova la începutul anilor 90 implică elucidarea unor aspecte ce țin de contextul socio-politic, ilustrarea rolului manualului universitar în calitate de resursă de

învățare, analiza unui șir de manuale universitare din perspectiva calității limbii utilizată în edițiile aprobate la nivel universitar.

Problema lingvistică din fostele republici sovietice se referă la provocările și conflictele care au apărut în urma destrămării Uniunii Sovietice în 1991, pe măsură ce noile state independente căutau să-și stabilească propriile identități naționale și să-și afirme controlul politicii interne și externe.

Comparativ cu alte republici non-ruse din Uniunea Sovietică problema națională în RSS Moldovenească avea un caracter specific, așa-numita „națiune socialistă moldovenească” fiind ruptă din națiunea română și sustrasă din aceasta.

Orientat conștient și ferm spre sovietizarea populației din RSS Moldovenească și în a demonstra existența și individualitatea unei „națiuni moldovenești”, statul sovietic a exploatat cele mai eficiente instrumente de deznaționalizare, supunere și subversiune – limba și cultura. Iar mișcarea națională din RSS Moldovenească, transformând limba și cultura în simboluri ale identității naționale, a pus, în mod firesc, în prim-planul revendicărilor sale – repunerea limbii române (numită în documentele epocii moldovenească) în drepturile ei firești și revenirea la alfabetul latin, interzis în 1941.

„Pretenția legislatorului RSS Moldovenească de a aplatiza printr-o legislație lingvistică de compromis tensiunile interetnice, l-a făcut incapabil să prevadă sau/și impasibil față de consecințele complexe ale unei asemenea decizii. Problema denumirii limbii oficiale a provocat o scindare între politicienii și elita intelectuală moldovenească, și o altă scindare a intelectualității – formatoare de opinie publică, în două grupări – una „pro-română” și alta „moldovenistă”, astfel agravând și mai mult criza identitară a populației titulare”[3].

Conform cercetătoarei Liliana Rotaru asigurarea unui proces didactic în limba română era o provocare pentru toți participanții la procesul didactic. Iar Constituția Republicii Moldova (1994) și Legea Învățământului (1995), care garantau dreptul studentului de a alege limba de educare și instruire la toate nivelurile și treptele de învățământ, a determinat perpetuarea tradiției de creare a grupelor academice cu predare în limba rusă.

Acest fapt a tergiversat introducerea limbii române ca limbă de predare pentru unele facultăți (Biologie și Pedologie, Chimie, Dreapt), care au atins acest obiectiv la Universitatea de Stat din Moldova abia în anul de învățământ 1996-1997.

Manualul este o resursă importantă de învățare, care conține informații esențiale referitoare la subiectele studiate în cadrul programelor de studiu. De asemenea manualul poate fi utilizat în calitate de sursă de informare de bază și poate fi folosit în procesul de predare-învățare ca un ghid pentru studenți și profesori.

Cercetătorul Sorin Cristea menționează că „Manualul școlar reprezintă un document oficial de politică a educației care asigură concretizarea programei școlare într-o formă care vizează prezentarea cunoștințelor și capacităților la nivel sistemic, prin diferite unități didactice, operaționalizabile, în special, din perspectiva elevului /studentului: capitole, subcapitole, grupuri de lecții/cursuri, seminarii; lecții/cursuri, seminarii; secvențe de învățare etc”[1].

Funcțiile pedagogice, valabile la nivelul manualului școlar, dar și în cazul altor materiale de învățare angajează capacitățile operaționale ale programelor școlare de formare-dezvoltare a personalității elevilor/studentilor prin intermediul unor sarcini de instruire din ce în ce mai complexe. În acest context sunt relevante următoarele funcții pedagogice ale manualului școlar [2]:

- funcția de informare, care evidențiază sistemul de cunoștințe și capacități, fundamentale în domeniul de studiu respectiv, prezentate prin mijloace didactice adecvate: imagini, scheme, desene, fotografii, simboluri etc);
- funcția de formare, vizează, stimularea activității individuale, independente și autonome, a elevilor;
- funcția de antrenare, care stimulează operațiile de declanșare, activare și susținere a atenției și a motivației elevilor în și pentru învățare:
- funcția de autoinstruire, care stimulează mecanismele de conexiune inversă internă existente la nivelul acțiunilor didactice.

În contextul social-politic de la sfârșitul anilor optzeci –începutul anilor nouăzeci, odată cu adoptarea legislației lingvistice în Republica Mol-

dova manualul universitar devine un mijloc de asigurare a funcționalității limbii române în mediul universitar.

La începutul anilor '90, Republica Moldova se confrunta cu schimbări semnificative în sistemul educațional și, implicit, în disponibilitatea și accesibilitatea materialelor universitare. După căderea regimului comunist, Republica Moldova și-a îndreptat atenția spre reforme în domeniul învățământului superior și a început să adopte modele educaționale occidentale.

În această perioadă de tranziție, s-au făcut eforturi pentru a actualiza conținutul și structura curriculei universitare și pentru a îmbunătăți accesul la materialele didactice adecvate. S-au dezvoltat noi manuale universitare pentru a reflecta schimbările în planurile de învățământ și pentru a acoperi nevoile specifice ale studenților.

De asemenea, Republica Moldova a început să colaboreze cu instituții de învățământ superior din alte țări pentru a beneficia de expertiza lor în dezvoltarea și actualizarea manualelor universitare. Acest fapt a contribuit la trasarea unor perspective internaționale și la îmbogățirea conținutului academic disponibil pentru studenți.

Este important de menționat că procesul de actualizare și îmbunătățire a materialelor didactice în Republica Moldova a fost unul gradual, iar eforturile în acest sens au continuat în deceniile următoare. Astăzi, universitățile din Republica Moldova oferă o gamă largă de manuale și alte resurse didactice pentru studenții lor, contribuind la dezvoltarea și consolidarea învățământului superior în țară.

Cu toate acestea în primii ani ai independenței de stat a Republicii Moldova, manualele universitare au prezentat o serie de greșeli. cauzate de contactul îndelungat dintre limba română și limba rusă, din cauza fenomenului diglosiei și a conflictului lingvistic care s-a manifestat de-a lungul anilor în acest spațiu. Vocabularul este cel mai afectat domeniu de fenomenul diglosiei, urmat de sintaxă.

În primii ani ai independenței de stat a Republicii Moldova, manualele universitare au prezentat o serie de greșeli de limbă, unele dintre acestea fiind:

- Greșeli de ortografie - de exemplu, utilizarea incorectă a diacriticelor, greșeli în scrierea cuvintelor, precum și utilizarea incorectă

a majusculilor și a minusculilor(*în ajunul primului război mondial* pentru în ajunul *Primului Război Mondial*).

- Greșeli de gramatică - de exemplu, confuzia între forme de plural și singular, greșeli în concordanța subiectului cu predicatul, precum și utilizarea incorectă a prepozițiilor și a altor cuvinte de legătură (*când se face tot mai evident respectarea normelor de drept pentru devine mai evidentă respectarea normelor...*).
- Utilizarea incorectă a terminologiei - În contextul schimbărilor rapide și a adoptării unor noi paradigme și concepte, manualul universitar includea terminologie incorectă sau învechită, care nu reflecta cele mai recente dezvoltări în domeniul respective(ideologie comunistă „*inimile maselor largi de oameni ai muncii..., studierea nivelului muncii privind formarea culturii relațiilor dintre națiuni...*”
- Stilul neadecvat - de exemplu, utilizarea unui stil prea formal sau prea informal în diferite contexte academice („*Tentația de a scrie cursuri universitare în drepturile omului,*).

Aceste greșeli au afectat nu numai calitatea manualelor universitare, ci și funcționalitatea limbii române în mediul universitar din Republica Moldova.

Cu toate acestea manualul universitar a avut un rol deosebit de important în asigurarea funcționalității limbii române în Republica Moldova deoarece a reprezentat un instrument esențial pentru educația și formarea studenților în limba maternă.

Iată câteva roluri-cheie ale manualului universitar în asigurarea funcționalității limbii române în Republica Moldova:

- *Predarea în limba română:* Manualul universitar în limba română este folosit în cadrul cursurilor universitare pentru a asigura predarea și învățarea în limba română. Acesta facilitează comunicarea academică și dezvoltarea competențelor lingvistice ale studenților în limba română.
- *Transmiterea cunoștințelor și conținutului academic:* Manualul universitar furnizează informații și materiale didactice relevante pentru diverse discipline academice, asigurând transmiterea corectă a cunoștințelor și conținutului academic în limba română.

Acesta contribuie la formarea unei baze solide de cunoștințe și la dezvoltarea abilităților specifice domeniilor studiate.

- *Standardizarea terminologiei și limbajului:* Manualul universitar promovează utilizarea și înțelegerea unei terminologii standardizate în limba română în diferitele domenii academice. Aceasta ajută la claritatea și precizia comunicării între profesori și studenți și facilitează colaborarea și cercetarea în cadrul comunității academice.
- *Consolidarea identității lingvistice și culturale:* Manualul universitar în limba română contribuie la consolidarea identității lingvistice și culturale a studenților din Republica Moldova. Utilizarea limbii române în mediul academic încurajează valorizarea și promovarea limbii și culturii române în contextul național și internațional.
- *Susținerea învățării autonome și cercetării:* Manualul universitar oferă studenților resurse și informații esențiale pentru studiul independent și cercetarea în domeniul de interes. Aceasta încurajează dezvoltarea abilităților de învățare autodirijată și stimulează cercetarea academică în limba română.

Prin urmare, manualul universitar în limba română joacă un rol crucial în asigurarea funcționalității limbii române în Republica Moldova, contribuind la educația de calitate în limba maternă, promovarea și dezvoltarea limbii române, și menținerea și afirmarea identității culturale și lingvistice a populației române.

Referințe bibliografice:

1. CRISTEA, Sorin(1998)- *Dicționar de termeni pedagogici*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 312 p.
2. NICOLA, Ioan(1996)-*Tratat de pedagogie școlară*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 485 p
3. ROTARU, Liliana(2017)- *Tentative de implementare a legislației lingvistice în școala superioară din RSS Moldovenească. 1989-1991*.In Tyragetia, nr.2(26),p.247-260